

ТРИДЕНЬК · REVUE HEBDOMADAIRE · **TRIDEN**
UKRAÏNIENNE

Число 35 (243) рік вид. VI. 21 вересня 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr)

Париж, неділя, 21 вересня 1930 року.

Появилася нова культурна установа українська — Український Науковий Інститут у Варшаві. Потреба в такій установі наспіла, — поява її відповідає життєвим потребам часу.

Українські високі школи закордоном — Український Університет у Празі, Господарська Академія, Педагогічний Інститут, Студія Українського Мистецтва, виконавши свою безпосередню мету, давши високу освіту українській молоді, що опинилася по-за межами своєї батьківщини, викликали до життя організовані кадри наукових сил, серед яких лише самий професорський персонал налічує до півтора сотні люду. Праця тих наукових сил не може припинитися без тяжких наслідків для справи нашої культури. Між тим, за вичерпанням контингенту учнів для українських високих шкіл, існування сих останніх що-далі все більше загрожене. Тому доцільним вже стає, щоби й існуючі високі школи українські перетворилися в наукові установи характеру не шкільного, а науково-дослідчого, де могли б продовжувати свою працю і дотеперішні професорські сили, і ті молоді пагони науки, що витворилися із найбільш здатних елементів українського студентства по школах українських, чеських, польських, французьких, німецьких. Тому ж дійсно на часі стає створення нової наукової установи, що ставила б собі завдання дослідчі та спомагала б дослідчій праці численних українських наукових сил.

Таку працю з нагальною необхідністю ставлять на чергу дня найживотніші потреби наукові нашої батьківщини.

Загально відомо, які виняткові умови наукової праці по той бік кордону. Не може продуктивно розвиватися наукова праця там, де немає вільної думки, де висліди наукові наперед уложено у прокрустове ліжко утопійно-партійної програми, де через те свободу наукового досліджу поставлено під контроль елементів, що з наукою не тільки нічого спільного не мають, а з засади одкидають її, як одіозну буржуазну вигадку. До яких наслідків доводить таке трактування науки, бачимо з тої чистки, яку на здивування усього культурного світу переводили комуністичні анальфабети в усіх наукових установах, зокрема в Українській Академії Наук. Врешті на протязі довгого часу, під тиском більш, ніж суворого режиму, під загрозою найтяжчих репресій навіть старі, досвідчені діячі науки, як бачимо, ламають свої усталені наукові традиції і йдуть у слід вимог, що ті традиції в основі руйнують. А молодші генерації наукових сил, одірвані непропускальною завісою од культурного світа, еже й не потрібують і навіть не уявляють інших методів наукових крім тих, що диктуються через диктатуру певної, в даний час міродайної, партійної групи. Існування огнищ вільної наукової думки по-за межами досяжності і впливів з боку сторонніх для науки чинників має в таких умовах значіння, якого ми й збагнути тепер не можемо. В тих незалежних установах наукових плекатиметься істина, правда наукового досліджу, несхибленого далекими од науки і ворожими її методам тенденціями. Висліди вільної наукової праці, що мала б на оці життєві інтереси батьківщини, й стануть тим необхідним корективом, якого бракуватиме однобічно чи й хибно скерованій праці робітників поневоленої і тим самим обезплодженій науки. І що-довше потріває стан тієї неволі, тим більша стає потреба в таких корективах, бо тим більші й тяжчі будуть наслідки режиму, тим нагальнійше вимагатимуть вони поправи на основі дознаних у культурному світі засобів наукових.

В світлі і під кутом тієї конечної потреби і знаходить собі найбільшу рацію повстання нової наукової установи української на Заході Європи, під охороною її культурних традицій.

Український Науковий Інститут у Варшаві.

У Варшаві повстав Український Науковий Інститут. Нова наукова установа має своїм завданням студії з ділянки господарського життя, культури й історії українського народу, а також підготовання сил для наукової праці. В тих цілях Інститут улаштовує відчити, в мовах польській чи українській, у вищих школах, за згодою відповідних влад, рівно як у наукових товариствах та інших установах наукових, уряджує систематичні курси в українській мові у Варшаві та в інших місцевостях Республіки, видає науковий орган та оголушує друком оригінальні наукові праці, переклади на мову українську наукових праць і підручників.

До складу Інституту входять члени звичайні і надзвичайні. Членами звичайними можуть бути професори чи доценти і заслужені для науки вчені, членами надзвичайними — учені, що займаються студіями над минувиною чи сучасністю українського народу. Перші творять колегію Інституту, що провадить його справами.

В Інституті в даному часі існують відділи: а) українського господарчого і суспільного життя, б) української політичної історії та історії української культури (мова, література, духові течії), в) церковної історії. В міру потреби міністр освіти може утворювати інші відділи. З поміж звичайних членів міністр покликає, на двоохлітній термін, директора Інституту на внесення колегії Інституту, а секретаря — на внесення директора; перші директор і секретарь покликаються міністром освіти на три роки. Директор керує Інститутом, репрезентує його навні та керує одним з його відділів; секретарь редагує праці Інституту та під доглядом директора керує справами господарчими і канцелярією.

Наукова колегія керує діяльністю науковою і адміністративною Інституту. До її компетенції належить вибір кандидата на директора, вибір членів звичайних і надзвичайних, вибір кандидатів на стипендії, опрацювання плану наукової праці та плану фінансового.

При нституті існує бібліотека, зложена головно з творів, що належать до ділянки українознавства, і власний орган під назвою: «Праці Українського Наукового Інституту в Варшаві;» має Інститут печатку в мовах польській і українській.

Інститут подає до затвердження міністрові стипендії подвійного характеру: а) вищі, призначені передовсім для українців, що бажають посвятити себе науковій праці під проводом одного із звичайних чи надзвичайних членів Інституту; б) низші, для стипендіятів українців, що студіюють як спеціальність один з предметів, обнятих яким будь відділом Інституту. Стипендіяти обов'язані давати з своєї праці звіт в кінці року.

Діяльність Наукового Інституту вже розпочалася.

На Директора Інституту покликано проф. О. Лотоцького, на Секретаря — проф. Р. Смаль-Стоцького. Провадиться організація

наукової праці, — запрошується до участі в тій праці українські наукові сили; на ближчий час забезпечено науковий матеріал для видавництва; в друкарні вже набирається перший том «Праць Українського Наукового Інституту у Варшаві»; організуються публічні виклади.

Д. Р.

Замість пошани — ненависть до книжки.

(До питання про досягнення видавнично-книгарської справи на сов. Україні).

Харківський монстр-процес проти 45-ти учасників організації «Спілка Визволення України» закінчиться, на погляд аранжерів цього процесу, повною дискредитацією «контр-революционерів» в очах всього населення сов. України, бо цей процес урочисто заманіфестував, що лише совітська влада забезпечила належний розвиток української культури. Навіть самі «контр-революционери», що сиділи на лаві оскаржених, на довіллі під час перебування у в'язниці до суду зневірилися у своїх поглядах на ролю сов. влади в справі будівництва української культури, в чому вони прилюдно покаялися на самому процесі.

Нехай хто хоче вірити в моральну перемогу большевиків над 45 «контр-революонерами», але як зв'язати з цією «перемогою» ту гарячковість, з якою ведуть переможці односторонню полеміку з засудженими, які позбавлені можливості взяти собі слово в цій полеміці, лише для того, щоб навести ілюстрації на доказ нечуваного культурного поступу за час панування сов. влади на Україні?

Одним з таких борців, що б'є «лежачого», являється відповідальний редактор часопису «Радянський Книгар» М. Агуф, який виступив у ч. 9 цього часопису з передовою статтею проти С. Єфремова «запеклого ворога пролетаріату й прибічника капіталістичної реставрації за всяку ціну, навіть ціною розпродажу інтересів українського народу першому ліпшому фашистському пройдисвітові...»

В своїй статті М. Агуф задався метою дощенту розбити ту оцінку українського письменства за сов. влади, яку дав С. Єфремов у передмові до Ляйпцігського видання своєї «Історії українського письменства»: «Настала знов цензура. Але, що найгірше, настала нечувана, мабуть, у письменстві річ — монополія на друковане слово деяких гуртків, канонізація певних формулок, підмінювання літератури спекуляцією самореклама, чадне мистецтво й т. и.»

Добре розуміючи, що одним з головних показників української культури може служити книжкова продукція на Україні, М. Агуф і будує свій контр-наступ на С. Єфремова — на зрості продукції української книжки за сов. влади в порівнянні з тою ж продукцією... за царської влади. «Пригадаємо лише, — так пише М. Агуф, — що за 118 років української книжки (з випуску «Енеїди» Котляревського до 1916 р.) було видано в царській Росії книжок українською мовою коло 3.000 назв, а за 10 років радянської влади на Україні видано

книжок українською мовою 16.000 назв. Останніми роками видається що-року назов вдвічі більш, ніж за 118 років царату» (3 ст.).

Розуміється, ніхто не стане заперечувати, що сов. влада в порівнянні з царською владою зробила великий крок наперед що-до продукції книжок українською мовою але, по перше, чому замовчується продукція української книжки за період існування самостійної України — до окупації її російськими більшовиками, по-друге, одне признання цього твердження ще не вирішує питання про українську культуру, бо в більшій мірі її визначає не кількість випродукованих українських книжок, а їх якість, а також ступінь поширення й споживання цих книжок.

Отже виникає потреба звернутися до цих питань, щоб правдиво оцінити досягнення сов. влади в справі книжкової продукції. Необхідні для цього дані я навмисне буду наводити виключно з того матеріалу, який подає «Радянський Книгар» за редакцією того ж таки М. Агуфа. Не стану тут докладно зупинятися на розподілі 10-ти річної продукції книжок українською мовою за їх змістом, — візьму лише дані за останній 1928-29 р.

З наведеної в ч. 8 «Радян. Кн.» таблиці, що класифікує видану в 1928-29 р. українською мовою масову літературу за їх змістом, видно, що з політики було видано за цей час 176 книжок, тоді як з точних знань — 18, з географії — 2 (дві) (32 стор.).

Серед видань книжкової продукції одне з головних місць скрізь і завжди належить учбовій літературі.

Про те, як задовольняється на сов. Україні потреби, напр., шкіл соціального виховання, знаходимо відповідні дані в ч. 7 «Р. К.»: з 39-ти підручників українською мовою, визначених по друку на 1930-31 шк. рік, на 15. III ц. р. здано до друку лише 11 підручників. «Отже стан із виданням підручників соєвиху до наступного навчального року занадто напружений і загрозливий» (30 ст.). В тій же хроніці «Стан підручничкової літератури» знаходимо відомості, що ДВУ (Державне Видавництво України) видає тепер масові популярні книжки в справі колективізації та серію дешевих книжок в зв'язку з процесом СВУ. Це теж «підручники»?

Що-до поширення книжок, то цією справою на сов. Україні займаються книгарні, переважно при кооперативах, кіоски при залізничних станціях, книгоноші та агенти, накінець бібліотеки.

Перш за все звернемося до того матеріалу, який подає дані про те, що саме поступає на книжковий ринок та що купує селянська маса.

ДВУ видало, між іншим, малий Кобзар Т. Шевченка ціною в 50 коп. Однак Кобзар, як видно з кореспонденції — з Дніпропетровського, не знаходить споживача, бо ДВУ випустило цей Кобзар лише в оправі, ціна якої дорожче від самої книжки (60 коп.). Правдиво каже кореспондент, що «ДВУ, замість просування такої масової книги, як Кобзар, дорогою ціною відштовхує споживача» (ч. 7 «Р. К.» 21 стор.).

А ось вам живий малюнок «просування» книжки через кооператив. «Райспілка привозить, щоб ви думали — хоч одну книжку, що цікавила б селянина? Ні одної. Хоч би який десяток з сільського госпо-

дарства — теж ні. Навезла вона про фізкультуру, казки для дітей, иншої парталі (бо инакше не можна назвати). І до того ж дорогі. Хоч фізкультура — діло й не погане, але селянин настільки ще непідготовлений що йому про сільське господарство, і то не все зрозуміло, а з фізкультури — нема що й казати.

Полежали й фізкультурні біля 3-х місяців, і тут, щоб вилізи з такої біди, кооператори порішили давати книжки в навантаження до дефіцитного краму. Бере, наприклад, селянин мануфактуру — сунуть йому про фізкультуру. Дядько в протест — дайте мені про догляд чи годівлю худоби, про буряки, дайте хоч Остапа Вишні, що я буду фізкультуритися?

— Не можемо, хто ж ці забере? Нам же треба їх продати, — запевняє кооператор. І що ж, бере дядько й про фізкультуру, бо коли не візьмеш, не дадуть мануфактури, гасу — будеш сидіти без штанів, а світити очима» (ч. 2 «Р. К.» 14 ст.)

В Лохвицькій книгарні при кооперативі є література, але для села не підходить, за дорога і нецікава... «Заскочить селянин в книгарню, гляне на порожні полицки і побіг, може, до речі, забіжить до монополюкки, де полиці повні горілки, а монополюкка міститься поруч з книгарнею» (ч. 6 «Р. К.» ст. 15).

В с. Будне (Харківщина) «надіслано 50 книжок, по одному примірнику кожної назви. Всі — видання Держвидаву РСФСР і всі видання 1925-26 р. Жадної книжки українською мовою... І, звичайно, що селянин такої книжки не бере, а як бере, то вже тоді, коли дають в нагрузку до дефіцитного краму» (ч. 3. «Р. К.» 14 ст.).

В с. Ріпне (Проскурівщина) «навели книжок на 36 карб. таких «Королева Ізабо», «Мармурова Жінка», «Індійський лікар», журнал «Червоний Шлях» за 1924 р. » (там же).

«Правління кооперативу с. Макишин (Чернігівщина) вважає, що торгувати книжками не варт, бо вони не дають прибутків, замість цього перед кожним святом правління понавозить горілки, вин» (там же).

«Де-які правління» з с. Ясиново (Першотравенщина) замість книжкової полицки завели... полицку карт» (там же).

В цій же статті «Кооператори ще погано торгують книжкою» автор її Б. Карбівничий вказує на ті наслідки, які дає продаж нікому непотрібних книжок в нагрузку до дефіцитного краму: «селяне вороже ставляться до книжки...» «Коли ж і візьме селянин небажану йому книжку, то вона йде: на цигарки, на покривання глечиків то-що. Книжка, на яку затрачено стільки коштів, стільки праці, йде марно і з нею йде й праця, і лише через те, що до цього довели головоотяпи, яких ще тисячами сидить під марками «кооператорів» і інших професій» (там же).

Цю характеристику кооператорів слід перш за все віднести також на адресу всіх тих видавців, що продукують нікому непотрібні книжки, замість того, щоб уділити зайво витрачені кошти на позиточну літературу.

Не краща оцінка кіосків, яку знаходимо в статті під цією наз-

вою в ч. 5. «Р. К.»: «В більшій частині кіосків сидять цілком безграмотні продавці, які тільки й цікавляться тим, щоб продати більше «Вечернего Києза» та нового нумера «Огоньок» та подібних журналів» (17 ст.).

Нема чого казати про те, що й агенти зовсім не зацікавлені в просуненню здорової літератури до відповідних споживачів, бо, як каже автор статті в ч. 3 «Р. К.» — головна мета агентів — «гнать монету, тоб-то одержувати найбільше відсотків, і агенти часто нахабними методами нав'язують на периферії, головне на селі, зовсім непотрібне». Свою статтю автор закінчує такою абетковою істиною, яка для сов. влади є, мабуть, новиною: «культурну роботу що-до поширення літератури треба проводити культурними методами» (ст. 18). Чи не цим «нахабним» методом агентів слід приписати те, що на руках у селян виявлено такі книжки, як «Маркіза де-Шевальє», «Хороший тон», «Как держать себя в обществе», «Искусство нравиться» (ч. 7 «Р. К.» ст. 22).

Ось, напр., в Охтирській бібліотеці кореспондент запитує бібліотекаря: «А як з українською літературою? — Да, здається, «Вишня» є... І не дивно, — оповідає кореспондент, — що молодь тікає з бібліотеки, бо нема чого читати» (ч. 9 23 ст.).

Наведені тут витяги із статей «Р. К.» дають нам право прийти до висновку, що та оцінка, яку дав у свій час С. Єфремов, залишається й по цей день непорушною, а тому даремні всі зусилля М. Агуфа зганьбити цю оцінку та виставити сов. владу, як творця української національної культури.

Творець української культури, який спричинився в наслідок своєї діяльності до того, що «селяне вороже ставляться до книжки» та шукають відпочинку в горілці та картах! Такий жахливий підсумок підводять діяльності сов. влади на полі будівництва української культури ті культурно-освітні діячі, які безпосереднє працюють серед українського народу.

Тяжко уявити собі, яких зусиль доведеться прикласти новій владі на Україні після упадку там окупаційної влади, щоб знищити наслідки її праці на полі продукції та поширення книжок, а натомість знов пробудити в українській масі любов і пошану до книжки.

Свідомість тої великої праці, що може припасти на долю української еміграції, покладає на неї обов'язок тепер же зайнятися підготовою здорової літератури замість того сміття, яке тепер продукується на сов. Україні для поширення серед широких верств українського народу.

Ст. Сіропольо.

До процесу 45-ти у Харькові.

Интерес, який викликає у кожного з нас найдрібніша звістка про перебіг процу 45, цілком зрозумілий. Особливо цікавими повинні бути відомості, які випадково доводиться мати од безпосередніх свідків цього процесу, а тому, з цікавістю прочитає кожний цих пару рядків, які я подаю на підставі персональної розмови з робітником-

чехом, який оце недавно виїхав з України (Харківщина) і поділився з нами своїми вражіннями од процесу, на який його разом з іншими робітниками відповідної майстерні возили на «казьонний рахунок».

Не буду описувати подробиць, які він переказував про зовнішню обстановку процесу. Вони добре відомі кожному, хто читав большевицькі газети, а передам лише два епізоди, які з незвичайним захопленням і видимим зворушенням переказав мені мій співрозмовник, тим паче, що ні в одному з большевицьких часописів вони не були зареєстровані.

Чех розмовляв мовою російською. Української він не знає. Відношення його до українського національного руху байдуже. Захоплення большевизмом що правда, також невелике, особливо після всього пережитого та тих просто жажливих обставин, в яких перебуває зараз населення в УССР.

Отже переказуючи про вражіння про процес мій співрозмовник з особливою експресією підкреслив два моменти:

1) «Падлецы, они хотѣли убѣдить нас в том, что на скамьѣ подсудимых сияют враги украинскаго народа... Но развѣ можно повѣрить этому послѣ того, когда главный подсудимый Ефремов на другой же день процесса в рѣшительной формѣ отказался от имени всѣх подсудимых от тѣх бутербродов, которыми их кормили на судѣ, при чем сказал об этом так: (он говорил, конечно, по украински) — «Товарищи судьи, в то время когда украинскій народ голодает, вы нас, его врагов, кормите здѣсь прекрасными бутербродами. Вы дѣлаете это для демонстраціи. Мы это понимаем, а потому от имени подсудимых я отказываюсь от этих бутербродов. Если уж угодно так предлагайте нам обыкновенный чай».

И вот этот протест произвел на цѣлую аудиторію неотразимое впечатлѣніе. Вѣдь мы очень хорошо знаем, что только смѣлые люди рѣшатся на протест против совѣтской власти...»

2) «... А вот допрашивают обвиняемых по медицинской секціи. Всѣм хочется доказать, что врачи украинцы травили своих больных. Особенно настаивал на этом общественный обвинитель Любченко. И вот встает один из обвиняемых (Грабар или Подгаецкій) и обращаясь к Любченко говорит: «Товарищ Любченко, если бы это была правда, то очевидно я, который лечил вас от сифилиса, в первую очередь приѣмил бы свой метод по отношению к вам и таким образом не дал бы вам возможности обвинять нас здѣсь на этом процессѣ. Вѣдь правда-же?»

— И вот, продовжував мій співрозмовник, — нужно было видѣть вам настроеніе аудиторіи, когда в отѣтъ на это т. Любченко отдѣлался только молчаніем...

Вот эти и подобные моменты произвели совершенно обратное впечатлѣніе на всѣх нас. Нѣтъ не враги народа были судимы большевиками. В этом я глубоко увѣрен».

Так закінчив своє оповідання мій співрозмовник, не заперечуючи проти того, щоб я опубліковав його цю розмову в часописях, що я з приємністю і виконую, не подаючи одночасно жадних коментарів. Гадаю, що вони цілком зайві.

О. Миколаєнко.

3 життя і політики.

— Офіційний оптимізм і песимістична дійсність. — Ускладнення в кам'яновугільній промисловості. — Становище в транспорті. — Перебої в металургії. — Серйозність сучасного господарського становища.

Ще так недавно на XVI з'їзді ВКП виголошувалися гучні промови про успіхи і досягнення п'ятирічки. Ще так недавно Сталін і Ко обіцяли здивувати Європу нечуваними і небувалими результатами соціалістичного будівництва. А вже тепер, через півтора місяці після з'їзду ми маємо низку нових фактів, які свідчать про надзвичайно загрожуючий стан совітської господарки, фактів, які, може, являються симптомами наближення повної господарської катастрофи. На протязі липня і серпня ми маємо цілу низку відомостей про важкі ускладнення, які мають місце в кам'яновугільній промисловості залізнодорожному транспорті і почасти в металургії. Ми думаємо, що всі ці відомості про ускладнення власне в цих галузях совітської господарки не являються випадковими. Ці галузі народного господарства по своїй структурі є найбільш складними; отже є природним, що безладдя й перебої совітської господарської машини мусіли в першу чергу відбитися власне тут на цих найбільш складних частинах господарського організму, які для свого правильного функціонування вимагають максимальної докладности.

* * *

Праця Донбасу на протязі цілого 1929-30 року господарського йшла з значними перебоями. Перший квартал був закінчений з значним недовиконанням плану — його було виконано на 94,8 відс.; прорив першого кварталу большевикам частинно вдалося ліквідувати, але все таки за перших 9 місяців дефіцит здобутку вугілля проти плану складав 735.000 тон. В липні стався різкий поворот на гірше; план на протязі липня був виконаний лише на 78,8 відс. й Донбас за один місяць не додав вугля відповідно до плану 750.000 тон, отже за один місяць більше, як за всі дев'ять. Не зважаючи на всі заходи, яких вживав совітська влада, зниження здобичі в Донбасі продовжується; завдання за перший п'ятиденник серпня виконано лише на 67,3 відс.; має отже місце нове погіршення в порівнянні з липнем («Ком.» ч. 212 з 3. VIII і ч. 217 з 4. VIII).. Основна причина катастрофічного упадку здобичі кам'яного вугілля, як делікатно формулює її совітська преса, це «плинність робочої сили», по-просту кажучи той факт, що робітники розбігаються з Донбасу, що число їх зменшується не зважаючи на спеціальні мобілізації, які для того переводяться. «Ленінський комсомол, відгукуючися на заклик партії про формування сталих кадрів для вугільного Донбасу, а насамперед кадрів вибійників, мобілізував для вугільного Донбасу 10 тисячну армію. Але місцеві організації Донбасу не спромоглися використати і закріпити ці кадри через нездолене ставлення до цих молодих кадрів, мобілізованих комсомолом. І чимало їх відхлинуло з Донбасу. Далі було мобілізовано 15.000 наймитів. Однак, господарські та профспілкові організації Донбасу грубо, по чиновницькому, по бюрократичному зустріли ці нові кадри і в наслідок маємо вплив і цих кадрів з вугільного Донбасу» («Ком.» ч. 197 з 19. VII). Головна причина того, що втеча робітників з Донбасу, не зважаючи на продовження мобілізацій, йде далі, розуміється, не тільки в бюрократичному ставленню совітських організацій до цієї справи, як це хоче запевнити комуністична газета. Причина втечі робітників лежить в загальному незадовольному стані робітництва в Донбасі, передовсім в колосальному погіршенню продовольчих умов. Оскільки кошмарним являється сучасне продовольче становище на Україні, ми можемо уявити тільки приблизно, бо совітська преса на ці інформації надзвичайно скупа. Але ось, наприклад, надзвичай-

но красносмовний уривок з доповіді секретаря ЦКБ КПБУ на об'єднаному пленумі ХОПК і ХОКК, який освітлює становище з постачанням: «М'яса в нас замало, але ми маємо змогу дати робітничові овочі, а в нас ганьба: баклажани — 80 коп. фунт, яблука 1 карб. 20 коп., кіло, картопля мало не в одній ціні з яблуками, а картоплі стільки вродило, що невідомо, як будемо вивозити» («Ком.» ч. 214 з 5, VIII). Коли сталінська господарка довела до того, що на весь місячний заробіток (середній заробіток в Донбасі 60-80 карб.) робітник не може купити і двох пудів картоплі й не може нічого дістати по картках з-за вічних перебоїв по постачанню, не диво, що він кидає роботу, що має місце «велика плинність» робочої сили.

А ось картинка, яка показує, в якому становищі опиняються мобілізовані для роботи в Донбасі. 9 серпня до Харькова прибула поїздом до Донбасу партія мобілізованих наймитів з Кременчуччини, прибули голодні й без харчів. «Що наймити приїжджають до Харькова о 6 год. вчора знали і в синдикаті Вугіль і в ВУК'у гірників і ВУК'у СГЛР. Здається, неважно було влаштувати, організувати на вокзалі мітинг, нагодувати наймитів, а головне подбати, щоб вагони, якими їдуть наймити причепити до першого потягу, що йде до Донбасу» — резонно міркує «Комуніст» (ч. 219 з 10, VIII). Розуміється, нічого зроблено не було. Потяг вдалося дістати, після безуспішного ходження по всіх залізничних інстанціях, лише за допомогою ДПУ. А харчів так таки зовсім не вдалося добути. Робітники поїхали далі голодні. Представник ВУК Мирошниченко, у якого наймити в цій справі інтервенювали, потішив їх заявою, що і він сам, мовляв, зранку нічого не їв. Комуністична газета тішить себе надією, що таке ставлення до наймитів не погасить ентузіазму молоді, що їде допомогати Донбасові. Факти говорять про щось інше. Число робітників зменшується, кількість здобичі падає.

Переводячи мобілізації в цілому союзі — встановлюючи фактично примусову працю — совітська влада одночасно змагається залучити для праці в Донбасі закордонних робітників. В липні і серпні до Донбасу направлено дві партії німецьких робітників. З цих партій так само є втікачі, які на сторінках «Vorvaerts'у», центрального органу німецької с.-д. оповідають про ті жахливі умови, в яких вони опинилися і в яких перебуває тамашнє робітництво.

* * *

Не менша, коли не більша, розруха має місце на залізницях. З тої величезної маси фактів, які подає про становище в транспорті совітська преса ми виберемо лише незначну частину. В кінці липня відбулася в Харькові в НК РСІ спеціальна нарада керівників залізниць України, екстренно скликана в зв'язку з надзвичайно напруженим становищем транспорту, що загрожує осіннім перевозкам. «На нараді з цілковитою очевидністю виявилось, що небезпека здійснення осінніх перевозів на Україні дуже зросла... До 40 відс. вагонів непридатні до вантаження. Ремонт паротягів вельми незадовільний. Залізничні цілком не виконують тих вимірників, що їх визначив уряд. Недисциплінованість, цілковита розхлябанність, занепад трудової дисципліни — явища, що набирають останніми часами в транспорті України загрозливого характеру» («Ком.» ч. 203 з 25, VII). Про те, як конкретно виглядають ті факти, на підставі яких нарада зробила свої висновки свідчать хоч би заголовки під якими подають відомості про теперішній стан на залізницях. Заголовки взято лише з одного числа «Комуніста» (ч. 199 з 21, VII): «З вузлових залізних пунктів сигналізують: залізничі ще не готові прийняти потоки хліба; союзхліб і промисловість зривають роботу транспорту; стоять вагони в тупику; п'ятиденник перешкод од клієнтури; з київського вузла семафорять: складське господарство в небезпечі, союзхліб не дає планів перевозок. У Кременчузі без змін; 36 паротягів, що не вийшли на колію»... Відомості такого роду подаються на протязі останніх двох місяців майже в кожному числі кожної совітської газети. Для посліпшення і налагодження

справи совітська влада призначила нового директора південих залізниць тов. Лівшица, який, не зважаючи на те, що має лише 33 роки, має за собою довгу чекістську кар'єру; з 1919 по 1924 рік він був головою чека в Харькові, Чернігові, Києві і Житомирі; технічної освіти тов. Лівшиць не має жадної; так само нема у нього жадного знайомства з залізничною справою, але очевидно він є правовірний сталінець, отже налягодження залізничної справи є забезпеченим. Поки ж що останні дані з початку серпня малоють становище так: «У липні перевози на Українських залізницях, зменшилися проти червня на 9 відс., тим часом передбачається, що вони збільшаться на 10 відс. Місячний план перевозів виконано на 86 відс. Що-до окремих видів вантажів план виконано так: хлібні перевози виконано на 64 відс., руди на 72 відс., вугля на 75 відс.» На початку серпня становище з перевозами не змінилося. Навпаки недовантаження вугілля навіть збільшилося («Ком.» ч. 215 з 6. VIII).

* * *

В українській металургії становище тим часом ще не є таким катастрофальним. Але й тут проте ми маємо в липні значне недовиконання плану й тут ми знаходимо тривожні заяви про те, що металургія йде слідом за Донбасом, що металургічні заводи України здають кількісні і якісні досягнення («Ком. ч. 199 з 21. VII).

Отже на фронті основних ділянок українського господарського життя становище дуже небезпечно й поважно. Самовпевнені заяви на партійному з'їзді про успіхи п'ятилітки лишаються тільки заявами. А дійсність свідчить про все далі наступаючий господарський розвал, про все більш утруднене господарське становище.

Чи вдасться совітській владі і на цей раз заладати чергові діри, знайти якісь паліативи, які часово поліпшать і налагодять господарську ситуацію. Судячи по тій метушні, яка керує в совітському таборі в зв'язку з цими новими проривами, по несистематичності й непогодженості окремих заходів, треба думати, що становище дуже серйозне. Одержується вражіння, що ті, що стоять на чолі, не знають що робити, що вони стратили голову, так ніби за незнанням інших засобів для допомоги переходять до методів Керенського — до «уговаріванія»; до покликань на пролстарський обов'язок, пролстарську честь — всі ті речі, реальне значіння яких для налагодження господарського життя, розуміється, краще всього знають ті, які виголошують ці голосні фрази. Є в цьому всьому нові симптоми, які підкреслюють сугубу серйозність становища.

Серйозність ситуації в промисловості в великій мірі утруднюється становищем на селі. Раніше можливості і шляхи для полагодження проривів в промисловості в остаточному рахунку провадили на село. Можливість одкриття все нових і нових кредитів для промисловости, за допомогою яких латалися діри, завжди існувала, бо був селянин, на плечі якого ці кредити насамкінець переносилися. Тепер Сталін зарізав курку, яка несла золоті яйця. Переведенням колективізації селянство зруйноване. Ліквідувавши індивідуальні господарства, влада має на селі тепер колгоспи, які самі потребують шедрих і великих кредитів. Для полагодження теперешніх проривів, для здобуття тих коштів, які вони потребують, лишається лише один сугубо небезпечний засіб — дальша інфляція. Але цей засіб вже довший час використовується совітською владою.

Тим то сучасне становище є надзвичайно поважним і таїть в собі можливості всяких несподіванок. Можливо, що близиться час, коли наявність повного господарського розвалу, повної господарської катастрофи встане очевидною для найбільш запліплених, навіть для найбільших совітських оптимістів.

* * *

В світлі цих грізних фактів наростання господарського розвалу одходить на задній план та чергова «реформа», якою більшовики мають

ощастливити весь СРСР і в тому числі і Україну. З 1 жовтня на Україні мають бути ліквідовані всі округи з цілим своїм урядовим і адміністративним апаратом і функції округ мають бути передані районам. Реформа ця переводиться «по большевицькому». З початку видано постанову про ліквідацію округ і тільки після цього приступлено до вивчення питання, як зорганізувати державно-адміністративний апарат з переведенням цієї ліквідації. Саме тепер відбуваються наради і дискусії відносно способів і методів цієї реконструкції. До цієї справи, яка містить в собі цілу низку цікавих моментів, ми вернемося в майбутньому. На разі обмежуємося лише потуванням самого факту переведення цієї реформи.

В. С.

Лист з Женеви.

— Асамблея Ліги Націй. — Європейська федерація. — Український виступ.

Як і передбачилося з'їзд політиків і дипломатів всього світу є цього року дуже великий. Асамблея Ліги Націй розпочала свої засідання при переповненому залі. Але це вже не зал Реформації, де протягом 10 років душались делегати і публіка. Це дім женевського уряду: величезний зал з чудесною акустикою, де всі дуже добре змогли розміститися. Є чим дихати. Легше слухати. Прекрасно працює мікрофон, але його пускають в хід, коли говорять делегати з слабим голосом. Для сильних же промовців, мікрофон тільки псує, бо одночасно чути і промовця і мікрофон і це тільки завважає. Цього року під час промови Бріана, мікрофон не працював і всі могли чути безпосереднє оксамитний приємний баритон першого промовця світу.

Відчиняє Асамблею черговий голова Ради Ліги Націй, на цей раз п. Зюмета, делегат Венеції, відомий вже як друг українців, бо це він перевів резолюцію в українській справі на засідання Ради Ліги Націй в Лугано в 1928 році.

Промови при відкритті досить трафаретні. Те що відзначало цього року промову від попередніх, була згадка про великого основника свободи південно-американських республік, Болівара, століття якого святкується цього року. Обрала головою одинадцятої Асамблеї п. Титулеску, першого делегата Румунії, бувшого міністра закордонних справ. Це дуже популярна постать в дипломатичних і спеціально в женевських колах. Прекрасний промовець він без записки виголошує свою привітню, але все ж відвічальну промову. Говорить ясно, виразно. Його зовнішність більш ніж оригінальна, ще більше спричинилася до його популярности: карикатуристи дуже люблять його малювати на всі лади. Обличчя його досить зморшене, безвусе і безбороде, жовтоватого коліру, але по над усе панують маленькі блискучі, молоді очі, які видають не аби який розум і волю. Колись в німецькому ілюстрованому журналі було уміщено фотографію покійного Штреземана поруч з Титулеску, але підписано було так: пан рейхсміністр говорить з японським делегатом... Дійсно часом щось далекодхідне уявляється в постаті цього дипломата.

На передодні Асамблеї збірались представники 27 європейських держав, де обмірковувалися найбільш пекучі справи цієї сесії—європейська федерація. Властиво після цього засідання про федерацію, як таку, вже навіть тяжко говорити. Ідея ця зустрінена була загалом кажучи досить холодно, що дуже хвилює Арістіда Бріана. Відомо що він порушив цю справу на минулій Асамблеї в самій блискучій своїй промові, яку тільки чули від нього в Женеві.

Європейські держави йому минулого року доручили розробити анкету в цій справі і розіслати всім 27 державам. Так з'явився меморандум Бріана, що виготовував він в травні місяці бижучого року. Тут вже ідея Бріана знайшла більш конкретні форми. Хоч він і підкреслював, що європейський союз має залишитися в кадрах Ліги Націй, але він пропонував створити окремих організм, чисто європейський, що дуже нагадував собою саму Лігу Націй. Але це найбільш переполощило прихильників останньої. З'явилася побоювання, що така установа ослабить саму Лігу Націй. Ця критика відчувалася і у відповідях відповідних держав на запитання Бріана, але особливо ясна була сформована міністром закордонних справ Англії, п. Гендерсоном, який прямо сказав, що, симпатизуючи ідеї Бріана що-до співпраці європейських держав, він проти отворення організму, паралельного Лізі Націй. Гендерсона підтримала низка держав, міжх іншим особливо твердо на цьому стоїть Швейцарія Кінець кінцем прийняли односторонню резолюцію, яка мусіла задовольняти всіх, а значить не містити нічого крім дуже загальних ідей. При цьому говориться не про союз держав, а про їх співробітництво, що є не одно і те саме.

Цю резолюцію мусів одстоювати сам Бріан перед Асамблеєю. Промова його притягла як завжди всіх, хто тільки мав право увійти в цю колосальну залу. Коли Бріан сходив на трибуну, оплески були дуже сильні і довгі, але не відчувалося того вогню, який спалахнув минулого року в залі Реформації, коли зійшов на трибуну той же Бріан. Може це тому, що минулий рік було тісно і душно, що сама атмосфера залі спричинилася до піднесення настрою, який розхолоджувався цього року зручними крислами, приємною атмосферою спокою. Але по-за цим зовнішнім відчувалося, що бракує ще чогось — можливо віри в реальність тої справи, за яку отот почне говорити Бріан. Як і завжди почав він свою промову спокійним чисто діловим тоном з тою легкістю думки і слова, які властиві тільки великим промовцям, які в такій мірі властиві тільки одному Бріану. І далі переходив він, як завжди від чисто річевих уступів, до ліричних нот, до підвищення тону, майже до пафосу, який змінюється іронією, юмором направленим на цей раз на його ж самого. Словом, тої самий Бріан, якого чули вже й раніше і разом з тим зовсім іншим: люде переглядаються між собою, де-хто навіть щось говорить сусіду, хтось позіхнув. Той же Бріан, але разом з тим чогось йому бракує, він не захоплює, він не хвилює, він не приваблює на цей раз своїм магнетичним голосом не тільки своїх противників, але і друзів. Все зовнішнє є, але не має того глибокого майже містичного єднання між ним і нами, між великим промовцем і його слухачами. Здавалося, що сам він, сам Бріан не має тої віри, яку мав минулого року і через це може у відповідних моментах, він старається більше підняти голос, грізніше робити оцінку супроти тих, що досі ще вважають війну можливою. Він знов говорить про значіння Ліги Націй, про Локарно, про Паризький пакт і т. д., але все це вже чули, все це вже знають це не захоплює. Він гаряче доводить, що його європейський проєкт не йде всупереч з завданням самої Ліги Націй. Він хоче пояснити не-європейцям, себ-то головним чином американцям, що він хоче організувати Європу тільки через те, що вона найбільш розбита, найбільш роз'єднана, найбільш постраждала од війни. Але найбільш влучні і тонкі місця його промови це те, де він виявляє свою іронію, іронію до себе самого, до свого проєкту, який «носив вже шапку філософа» і був вигадний поетом, а тепер ввався за нього якийсь мрійник — політик — він сам.

Властиво промова була чудесна, але вона всіх розчарувала, бо це був Бріан, а Бріан мусить всіх хвилювати і чисто театральна потреба в цих хвилюваннях в цьому піднесенню залишилася незадоволеною. Від цього виграв Гендерсон, міністр закордонних справ Англії, який дуже ввічливо поставився до проєкта Бріана, разом з тим обмеживши його, як ми вже згадували вище, простим порозумінням в де-яких справах між європейськими державами. За те він говорив без кінця про розбросення і на цьому виграв в очах аудиторії. Для всіх ворогів Франції, чи властиво

Версальського і других повоєнних договорів, це одно з магичних слів: розбросня. Як можна говорити про європейську федерацію не поставивши наперед цієї радикальної проблеми, — меланхолічно зауважує один делегат з стану переможених. Як можна говорити про дружбу і приязнь народів Європи, коли в основі лежать трактати, які продиктовані нам не дружбою, не приязню, а зброєю. Договори не вічні, їх теж треба міняти, коли змінився той самий настрій, яким вони були продиктовані. Але десь з за куліс чується авторитетний голос великого француза — Пуанкаре: тільки торкніться договорів і знов в Європі почнеться хаос...

А нейтральні і найбільш безсторонні говорять ще так: натурально розбросня мусить стати основною передумовою проєкту Бріана про європейський союз, але... як можна говорити про розбросня західньої Європи, коли на сході є совітський союз, є III-й Інтернаціонал, є вся безпека майбутньої війни, у яку червоні владики Москви можуть ще втягнути і величезні маси далекого Китаю...

З трибуни про це не говорять. Заперші 4-5 день дебатів в Асамблеї ні один промовець не згадав ні слова про совітський є юз, або про Росію. Про них забули? Ні, але в домі повішеного не говорять про могузок. Краше не згадувати про ту червону мару, яка у всіх в голові, але з якою не знають що робити.

Через це чималу увагу делегатів і журналістів звернули слова українського делегата, голови Місії в Парижі, проф. О. Шульгина. В «Journal de Geneve» цьому органі, що має таке величезне значіння в часи Асамблеї, бо його читають буквально всі делегати і журналісти, з'явився лист проф. Шульгина до Аристиди Бріана. В другому числі нашого журналу ми подамо його текстуально. Надрукований він був в тому ж номері, де був звіт про промови самого Бріана і Гендерсона під характерним заголовком: «Ті, що не мають права голосу на Асамблеї».

Виявилося, що тільки останні можуть вільно сказати правду, бо їм не треба ввічливо скидати капелюха перед червоною Москвою. Згубивши все, ми маємо принаймні право і привилеї через наших дипломатів говорити в світі правду. Правда зробила вражіння. Та хіба може не хвезлювати нагадування про те, що совітський уряд і III-й Інтернаціонал підривають і Лігу Націй, і майбутній європейський союз і саму цивілізацію? Хіба це не правда, що революції і колоніальні війни в Мароко, в Індії, в Інодокітаю, не є у великій мірі ділом рук совітів? Хіба це не веде до ослаблення самої Європи супроти совітського союзу, бо маленька Європа була сильна тільки багатствами і сднанням своїх колоній. «Нищиться, — говорить український делегат, — та рівновага, яка існувала колись між престорами царської Росії і західньою Європою. Нищиться на користь спадкоємців царів, бо вони зберігають свої найбагатші колонії, а Європа завдяки їм їх тратить».

Де ж порятунк? Порятунк є в тому, щоб Україна, Кавказ, Туркестан, Карелія і інші країни, які тепер є колоніями Москви, стали вільними й незалежними державами.

Цей лист до Аристиди Бріана був тільки супроводним листом до мемуару уряду Української Народньої Республіки в справі європейської федерації, який так само був переданий проф. Шульгиним Бріанові і в копіях всім делегатам. Мемуар цей теж буде надрукований на сторінках «Триуба». Коли лист п. Шульгина до Бріана освітлює проблему українську і проблему сходу, виходячи з погляду інтересів західньої Європи, то мемуар уряду говорить про західню Європу і європейську федерацію, виходячи з погляду інтересів України. Отже Україна, на думку уряду УНР, «належить до європейського світу своїми історичними традиціями, своїми економічними інтересами, своїми політичними принципами, які є ті самі, що панують в західній Європі». Уряд УНР нагадує, що Україна вже в 1920р. подавала заяву про своє бажання увійти до єсоюзу народів. Від того часу вона є окупована і не може ставити своєї кандидатури, але ясно, що коли прийде час визволення її, вона знов заявить про своє бажання належати до Лі-

ги Націй, до європейської федерації, до всього цивілізованого світу. Україна є завеликий економічний фактор і без нього не може повстати мир і нормальні відносини в Європі. Нині ж багатства України не йдуть їй на користь, бо большевики одбірають їх у голодного народу і за безцінь продають за кордоном, щоб тим дезорганізувати міжнародню торгівлю і поглибити економічну кризу від якої страждає Європа.

Мемуар нагадує, що так званий Харківський уряд є тільки наймитом Москви, що народ український є скутий терором і що тільки уряд УНР, що ніколи не складав своїх повноважень, може тепер вільно і авторитетно сказати своє слово в імені України. Мемуар нарешті нагадує європейським державам, що коли будуть вони обмірковувати свої справи, справу майбутнього союзу, голос України мусить бути вислуханий. Отже на цей раз уряд УНР в слушний час нагадав про Україну. Влучна підтримка «Journal de Geneve», дала широкий розголос листу п. Шульгина і привернула до українського питання на мент увагу всього світу.

В Женеві на цей час крім проф. Шульгина був також і проф. Р. Смаль-Стоцький. Обидва українські делегати провадили чимало розмов з відповідними політичними чинниками та журналістами.

13 вересня в суботу українські делегати були запрошені генеральним секретарем Унії Товариств для Ліги Націй представлятися Голові Асамблеї п. Титулеску. О 3 год. відбулася аудієнція і потім засідання, де виступив з промовою п. Титулеску і Голова Унії п. Лімбурк. Разом з другими і українські делегати віталися з п. Титулеску і сером Ериком Дрюмондом, генеральним секретарем Ліги Націй. Здоровив також проф. Шульгин і нашого старого приятеля п. Зюмету, що займає тепер, як згадано вище, високе становище Голови Ради Ліги Націй.

З наших кавказьких приятелів приїхали до Женеви п. Чхенкелі, посол Грузії в Парижі і від Туркестану п. Чокаєв, найвідатніший діяч цієї великої країни.

В Женеві вже не так душно, як тиждень перед тим, працювати зручно, часом йде дощ і втихомирює, прибиває людські пристрасі. Але вибори в Німеччині і їх результати чимало хвилюватимуть і хвилюють одинадцять Асамблею. Не можна сказати, щоб політичні горизонти були дуже чисті.

Женеvecь.

3 міжнароднього життя.

— Ще про європейську федерацію

Закінчується велика політична сенсація, що довгий час хвилювала світову опінію, викликаючи в одних гарячі надії, у других такі ж самі гарячі занепокоєння. Величний проєкт європейської федерації з площини міжнародньої активності переходить до стадії канцелярсько-дипломатичної обробки й формування — інакше, кажучи, з газетних шпальтів до міністерських канцелярій.

Сталося це у Женеві на передодні відкриття сесії Ліги Націй, а саме 8 поточного місяця, на який день французький міністр закордонних справ скликав конференцію представників усіх європейських держав, що входять членами до Ліги Націй та яким свого часу висланий був відомий меморандум що-до європейського об'єднання.

На конференцію з'явилися делегати всіх 27-ми вказаних держав і засідання тривало якихось три години. Учасникам було роздано кожному по книжці майже в десять друкованих аркушів, зміст якої складається з документів, що викладають історію акції, а саме: 1. протокол дипломатичного «сніданку» в Женеві, що стався рік тому з ініціативи Аристиди

Бріана та на якому вирішено було розпочати справу; 2. відомий меморандум французького міністра, що його було викладено свого часу на цьому місці; 3. відповіді всіх держав, що їм було той меморандум вислано і 4. французькі зауваження що-до вказаних відповідей.

Засідання конференції було тасмне. Головними промовцями, як подає преса, були, як того й треба було сподіватися, — з одного боку, ініціатор цілої справи, французький міністр закордонних справ, а з другого — Гендерсон, англійський міністр тих самих справ, себ-то представники протилежних поглядів на саму суть справи, бо ж як відомо англійська політична опінія висловила проти якої будь європейської федерації, хоч і не одкидає принципу тої чи іншої організованої спільної європейської політики в межах світового об'єднання — Ліги Націй.

Точного тексту промов не опубліковано; відомо лише, що після довшого дискутування конференція прийняла таку резолюцію:

Представники європейських держав, членів Ліги Націй, зібрані в Женеві 8. IX. 1930 р., ознайомлені з анкетною що-до організації режиму федерального європейського об'єднання;

переконані, що тісна співпраця європейських урядів в усіх площинах міжнародної чинности має для утримання світового миру першорядне значіння;

однодушні, з другого боку, в тому, що ціла справа вказаної співпраці має бути зважена у повній згоді з Лігою Націй та переводиться з повагою до всіх принципів, що лежать в основі її статуту;

постановляють — перенести ціле питання на денний порядок загального засідання Ліги.

Резолюцію прийнято на конференції одноголосно, але, як справедливо зауважують з приводу цього швейцарські газети, ця одноголосність зовсім не означає згоди між тими, що подавали свій голос. Резолюція така загальна і така неясна, що може бути витолкованою в який хочете спосіб, а тому за неї й голосували всі присутні, бо вона не вадила нікому й дозволяє на майбутнє кожному з них думати, говорити й робити в цій справі в,е, що йому здається відповідним.

Перенести цілу справу до Ліги Націй конференція доручила ініціатору її, тому ж таки Аристиду Бріанові, який виконав це в одному з ближчих засідань Ліги, переказавши з властивим йому красномовством цілу справу й боронячи її тези. Цей блискучий виступ не дістав однодумної оцінки в пресі; розбилася на два стани навіть преса французька. З одного боку французам лестило, що їхній міністр закордонних справ боронить таку високу ідею і то не лише в імені Франції, а як представник 26 інших європейських держав перед зборами, де були представлені 51 держава з цілого світу. Картина справді велична, і французи мають право пишатися Аристидом Бріаном. Але друга частина преси вказує на те, що на дорозі французької ініціативи знаходяться великі перешкоди, які годі переступити принаймні в ближчий час. Проект європейського об'єднання, мовляв, без сумніву переданий до комісії Ліги Націй, заведений до її денного порядку. Але на тому денному порядку ссть багато прекрасних річей, як наприклад загальне розбросіння, економічний європейський союз і т. и., що чекає і довго ще чекатиме на свою реалізацію. Чи не така сама доля судилася й прекрасному проекту європейської федерації?

* * *

А перешкоди ті безперечно великі. На цьому місці почасти було переказано про них з нагоди розісланого державам французького меморандума. Виявилися вони й на засіданнях у Женеві. Цілком рішуче й негативно до європейської федерації поставився там британський міністр закордонних справ, вказавши, що коли справа йде про федерацію Європи, він голосуватиме — проти. Цього одного було б уже достіть, але Гендерсон не самотній в цій справі; його настроїв притримується багато так званих

«нейтральних держав», особливо на півночі Європи. З інших причин, але так не сприятливо ставляться до проєкту федерації й такі держави, як Німеччина або Італія, яка і на цей раз знову висунула на члена майбутньої федерації свого нового друга — ССР і т. и.

* * *

Та негативне становище до федеративного європейського проєкту зайняли не тільки де-які держави, але й опінія тих національних уламків, які одрізані од свого народу, ставши частиною чужонаціональної держави під поширеною зараз назвою меншостей. А європейські меншості — це не аби-що. Їх на суходолі, не рахуючи ССР, понад сорок мільйонів населення, незадоволеного, активного, що спірається не лише на свої сили, але й на сили своїх народів, що по їх живому тілі поставлено багато з післявоєнних державних кордонів. І перед їм веде сьогодні начеб то не хто инший, як Німеччина з тої причини, що німці зараз в значній мірі опинилися у межах чужих держав на становищі меншостей.

Меншості європейські організовані, і та організація що-рік і місяць поширюється далі. Так на останньому їхньому конгресі, що відбувся як раз у Женеві під час розправи про європейську федерацію, з'явилися навіть баски з Іспанії, народ, що здається, ще ніразу не виступав на міжнародній арені за весь час многотисячелітньої історії своєї. На цьому конгресі меншості продискутували також проєкт європейської федерації і прийшли до цілком негативної дїнки його. А то з тої причини, що проєкт цей цілу справу ставить у державній площині, минуючи нації і отдаючи меншості на поталу державі. Проти такого становища висловився лише представник одної новітньої категорії меншостей, а саме росіянин. Що його привело до такої опінії, не знати, але можна здогадуватися, що була та затайна найвна надія, що, мовляв, після занепаду большевиків знову стане много-національна російська держава з меншостями, які треба буде потроху придушувати.

* * *

Справа меншостей взагалі значно спричинилася до тої несприятливої атмосфери, серед якої переходить зараз акція проєкту європейського федеративного об'єднання. Досить для того, хоч би й без коментарів навести два-три свіжих факти.

Так, Німеччина, як вказано вище, наче б то має волю вести перед меншостям. А в тім націоналістичні німецькі елементи ще в тих днях дозволили собі погромити в польському селі польську школу, збити дітей та жінок в тому числі і вагітних, і зробили це організовано, бо приїхали туди на спеціальних автомобілях в той час, як там відбувалося шкільне свято. Стался це майже того самого дня, коли німецький представник у Женеві гаряче боронив національні права меншостей.

Далі — Італія. Відомо всім, з яким запалом фашистський уряд боронить права італійської національної меншости, скажемо, в межах Франції, хоч там їм, як здається, ніщо не загрожує. А коли в самій Італії невеличкі національні меншості доминаються про свої права, уряд одповідає їм арештами, тюрмами, судом і розстрілами, як це сталося в тих днях у Трієсті, де розстріляно — через кілька годин після судової розправи — кількох молодих хлопців-словінців. І не тільки розстріляно. Фашистська преса, а иншої Італія не знає, загрожує, і то в цілком поважний спосіб, що у фашистських порохівницях вистарчить олова, аби спрямувати його в спину (словінців розстріляли, поставивши їх спиною до фашистських стрільців) всіх, хто в італійській державі не хоче бути італійцем.

Явна річ, що цей факт викликав не аби яке справедливе обурення перше за все в сусідній з Італією слов'янській державі — в Югославії, а за нею в усіх слов'янських і неслов'янських країнах. Але... ось що знаходиться в меморандумі, висланому представникам болгарського народу до Ліги Націй в справі болгарської меншости в сербській Македонії.

Всупереч Сен-Жерменському договору югослов'янський уряд знищив усі болгарські культурні установи в Македонії, закрити сотки болгар-

ських шкіл, конфіскував церкви, повиганяв єпископів, священників та учителів, закрив усі бібліотеки, заборонив не тільки всі болгарські книжки й газети, але навіть і «користування рідною мовою, читання болгарської евангелії» і т. и.

Звичайно в такого роду меморандумах завжди щось трохи може й перебільшено, але коли й частина того відповідає дійсності, то й цього вже досить для нашого наче б то цивілізованого часу...

* * *

Такого роду фактів можна було б навести більше, і то із практики майже всіх континентальних європейських держав. І всі вони свідчать про те, що не настав ще час святого замирення націй, що народ народів зараз ще — вовк, що проєкт європейської федерації ще цілий — у майбутньому.

Observer.

З життя української парафії в м. Харбині

(Лист з Китаю)

В 1922 році з ініціативи Українського Свято-Покровського братства в м. Харбині о. протоієрея Пекарського, д. д. Г. Пестича, С. Кукурузи, Апостола, Опадчого і інших був заснований й відкритий перший на Далекому сході український храм св. Покрови. 26 листопада цього-ж храм освятив архієпископ Харбинський і Манчжурський преосвященний Мефодій. І зараз він є митрополітом.

Українська парафія знаходиться під юрисдикцією Митрополита Харбинського й Манчжурського (б. стара російська церква), який лагідно відноситься до української церкви, дав свою згоду на службу на українській мові і, навіть, в розмові з нашими парафіянами сказав, що в його маги була українка. В своєму внутрішньому життю українська парафія управляється зовсім самостійно.

Вищим органом парафіяльного життя є загальні збори, які обирають парафіяльну раду та ревізійну комісію. В парафіяльну раду увиходить весь церковний причт.

Першим настоятелем українського храму був п-о. Гордзієвський. З Покрови 1925 р. Парохом став о. проторієрей Микола Труфанів, що й виконує свої душпастирські обов'язки й по сьогоднішній день.

З 1926 року служба Божа провадиться на українській мові. хор співає по українські, парох говорить проповіді також виключно по українськи. Для знайдення коштів для хору існує комітет допомоги хором, який працює під проводом голови к-ту Апостола. При церкві існує жіночий гурток, який працює під проводом Рогози і д-ки Жаго. Ціль гуртка жіночого є доглядати за чистотою церкви, прибрання церкви рушниками то що. І дійсно українська церква виглядає чепурно й чисто, особисто в свята, тільки дякуючи турботам жіночого гуртка. Ікони завішані вишитими рушниками прибрані живими квітами і т. п.

Обслуговується церква о. протоієреєм М. Труфановим, дияконом Ільчуком, який служить в церкві зовсім даремно), д'яком Сліщенко і титарем Бад'яновим.

Містилася церква спочатку в будинку Українського клубу. Коли-ж члени клубу розбилися на дві ворожі групи, одна — большевизанів, які служили на залізниці (половина залізничі юридично належить до большевиків, а фактичний вплив вони мають багатий, ніж хинці) і одні під впливом агітації комуністів, а другі щоб вислужитися перед «паном», почали провадити ленінізм в українському клубі. Друга група — націоналісти, стала рішуче протестувати. Почалася сварка і в результаті хинці будинок забрали собі. Будинок має три поверхи, стоїть в центральному місці і зараз має вартість на місцеву валюту не менше ста тисяч, на американський долар по над тридцять тисяч. Через де-який час по закриттю

Молебен під час закладки Української церкви в Харбині.

клуба хинці пропонували українському пароху перенести українську церкву й заборонили відправляти службу Божу. Помешкання українського клубу Хинці зейняли під департамент народньої освіти. В компенсацію церкві предложили учасок на старих могилах. Церква українського приходу мусила наймати помешкання і зараз міститься в підвальному мешканню. Цей випадок розворушив українське громадянство. Воно рішило використати учасок і побудувати на йому українську церкву, але скажу про це нижче.

Українська парафія об'єднує 136 сімейств юридично, а морально всіх українців в Харбині і в Манчжурії. Треба зауважити, що тут в Хінах дуже тяжко працювати на українській ниві. З одного боку незнання хинців українського національного руху, з другого боку вороже відношення москалів всіх відтінків, а їх є тут до біса й великі,—бувші «шишки» (білі) й сучасні (червоні). Всеж треба віддати належне, як попереднім, так і сучасним діячам української церкви та побажати їм повного успіху в праці.

Одна українська церква на Далекому Сході, заслужено виконує святу духовно-культурно-національну місію. Вона об'єднує усіх українців та стоятиме, як граніт, серед чужого бурхливого океану, бо дійсно непереможною силою є єдина рідна церква.

Для українця служба і співи на рідній мові підносять його молитовний настрій, задосльвають національне почуття, переносять думками на Україну і, ссобилює, коли п.-отець стіє навколішки перед престолом і читає молитву за У к р а ї н у .. Все це надає віри в то, що ми ще звільним нашу батьківщину від окупації ворогів.

Ще треба одно додати, це те, що на протязі кількох років свого існування українська церква завювала між чужими й своїми, як то кажуть право гурожанства. На неї тепер дивляться не з іронією, як з перших днів, а навпаки з повагою. Ходить до церкви багато більше, як по первах. У свята не вміщає молящих. Присміно бачити на переді дівчаток і хлоп'ят.

Як я вже згадував, що українське громадянство після того, як церква опинилась на вулиці стало жвавніше думати про те зби збудувати свою власну церкву. Для більшої ясности в цій справі я йду поінформуватись у пароха української парафії протоієрея п.-отця Миколи Труфанова. Він же є і головою будівничого комітету.

Притч Української Церкви в Харбині з п.-о. М. Труфазовим за чолові.

Невеличка кімната, де мешкає о. Микола говорить за те, що тут живе українець. Великий портрет Т. Шевченка, Франко і ин. свідчать про це. Бачу стару фотографію-хор в українському одязі це — пояснює отець Микола — коли я працював на Україні на Чернігівщині, то керував цим хором. На столику бачу між іншими книжками стару свянцію на йому напис «дорогому Миколі і инше», дата 1913 р. З'ясовую ціть моєї візити. П.-о. Микола радо оповідає.

Думка про будову церкви була вже давно, ще коли ми мешкали в українському клубу, але обставини примусили і спонукали нас всіх взятися за будову, коли ми опинилися, як говориться, на вулиці. Зараз наша церква міститься в підвальному помешканню, яке не відповідає нашому і особисто могому погляду і завданню.

Мій погляд на нашу церковну працю такий: наша одинока українська церква на Далекому Сході мусить не тільки обслуговувати релігійні потреби українців, але вона мусить відігравати в житті українців ту роль, яку відіграла українська церква на Україні в старовину. Тоб-то наша церква повинна бути й культурним розсадником української державної ідеї. Церква наша повинна дбати про те, аби наша молодь підрастаюча була об'єднана біля церкви й виховувалось в душі православної віри і любови до своєї батьківщини. Для реалізації мети у нас є біля церкви учасок під школу і дві тисячі мексиканських доларів (таїнів), для будови помешкання. Я гадаю, що слідуючого року при широкій допомозі громадянства ми з'уміємо справитися із завданням будови школи. В цьому-ж році ми всі заняті будовою церкви.

До будови церкви ми приступили без одного цента, тільки надіючись на жертви громадянства. Місце під будову церкви ми отримали мов-би в компенсацію за те що нас «попросили» з будинку українського клубу. Учасок нам одвели на старих могилках. На цих могилках поховані перші переселенці і військові в Манчжурії. Між написами на хрестах більшість стрічаються українські прізвища. Старі могилки розположені недалеко від центра міста. Через дорогу стоїть польський .. стел, поруч через вулицю протестанська кірка. На цих старих могилках зараз нікого не ховають. Всі могилки заросли великими деревами так що наша церква буде виглядати гарно, стоятиме, мов в великому садку. Між иншим, ко-

ли давали участь під будову церкви, то в договорі зазначено, що церква має бути тільки українського приходу, що нас застережує на випадок наступу з боку хоч-би тих же самих москалів.

До провадження в життя будови церкви є складений будівничий комітет. Ціль і завдання комітету вибачити кошти для будови і слідкувати за будовою і все те, що зв'язане з будуванням церкви. Будівничий комітет складається з 14 осіб. В його входить весь причт, парафіяни і фаховці. Будівничий комітет є затвержений загальними зборами.

Як я вже згадував, що до будови церкви ми приступили без одного цента. От же-ж нам пощастило знайти підрядчика такого, який взявся будувати церкву в розрочку. Підряд зробили за 26 тисяч єн японських, що на місцевий долар виносить 60 тисяч. Закладка церкви була 1-го червня. По договору підрядчик повинен закінчить будову до Покрови ц. р. В цьому році ми повинні заплатити 13 тисяч єн і на другий рік 1931 останні 13 тисяч єн. На ці 13 тисяч будем платити 14 відс. Крім 26 тисяч єн у нас ще будуть видатки на обладнання електрики, іконостасу і др. видатки.

Одне українське громадянство м. Харбина не може спромогтись на таку суму грошей. І от дякуючи тому, що наш український Храм будується на могилках, де є поховані і другі національності, навіть католики і інші, — пожертви поступають од москалів, вірмен, грузинів навіть від хинців. До сього часу нами заплачено підрядчику 6 тисяч єн. І на сей день каса будівничого комітету майже порожня і тільки віра в наше святе діло дає надію, що ми все таки при широкій допомозі громадянства справимося з нашим завданням.

Кладка цегли вже закінчена, бані готові, як ще погода не перешкодить, то на Покрову наше храмове свято будем справляти в своїй власній церкві. Крім престола в і'мя св. Покрови у нас ще буде приділ в і'мя святого чудотворця Інокентія Іркутського, святителя Сибірського. В Сибіру його дуже поважають, він неначе-б то національний сибірський святий. Між иншим Інокентій Іркутський в миру Кульчицький був висланий в Сибір за українофільство.

Стиль української церкви у Харбині — візантійський. Церков візантійського стилю є багато по Великій Україні і в Галичині.

Моє особисте прохання є таке: — аби цю мою інформацію передруковали другі українські часописи. До українського громадянства всього світу, всіх земель звертаюся з ширим проханням допоможіть нам збудувати українську церкву в м. Харбині на Дальньому Сході. Нехай наша Церква на чужині гуртує дітей нашої батьківщини, учить бути їх християнами, любити свою батьківщину й стояти на сторожі своєї рідної культури. Чужинцям би нагадувала що українська нація є жива й стремить до своєї держави. Жертви прохаю слати по адресі: Very Rev.Trufanoff. P. O. Box 5. Harbin, China.

Дякую п-о. Миколу за інформацію і мене охоплює радісне почуття. Людина в таких літах зовсім сивим волоссям має так багато віри в свою працю і визвольний рух українського народу.

Зеленій.

Завтра мусить бути инакше.

В газеті «Дімініаца» ч. 8505 від 26 серпня 1930 року, надруковано статтю п. Л. Насти: «Чи готуються нові рухи в СРСР». в якій автор статті підкреслює домінуюче значіння в цих рухах національної України.

Закінчуючи свою цікаву статтю, п. Л. Наста каже:

«Конче потрібно, щоби наші офіційні та компетентні чинники думали над цими справами і щоби вони виробили сталу провідну політичну лінію що до Росії».

Відповідальні діячі СРСР, на чолі з канонізованим апостолом комунізму Ленінін, одверто заявляють: «Іспування СРСР поруч з державами капіталістичними на протязі довшого часу єсть неможливим. Або совіти знищать держави капіталістичні, або навпаки».

І треба признати, що большевики, ігноруючи найелементарніші норми міжнародного права, з цинічною одвертістю і з упертою послідовністю, роблять все, щоби підготувити внутрішні вибухи в країнах, які ще не мають совітів та щоби в потрібний мент ці вибухи підтримати збройними силами СРСР.

З цією метою мілітаризується все населення, починаючи з дітей і кінчаючи жінками, переводиться лихорадкове озброєння, заарештовується, розстрілюється і висилається на примусові роботи весь той елемет, який, на випадок будь-яких ускладнень, може бути небезпечним для большевиків і нарешті переводиться підготовка громадської опінії до того, що капіталістичні держави ніби-то готують новий хрестовий похід проти СРСР.

При чому в цьому, в цій псевдо-пацифістичній большевицькій пропаганді, як це не парадоксально, найбільшу прислугу большевикам роблять вороги большевицької ідеології і большевицьких методів праці.

Як одну з ілюстрацій цього наведу витяг з інтерв'ю п. міністра закордонних справ Румунії Г. Г. Міронеску, надрукованого в парижській газеті «Ексельсіор» і 18-го липня передрукованого всією румунською пресою:

«Я. каже кореспондент «Ексельсіора», запитав п. Міронеску, що він думає про ситуацію Росії, про яку у нас багато пишуть і якою ніби-то дуже заклопотані прикордонні держави.

— Не маю певних відомостей, — відповів мені п. Міронеску. Гадаю, що взаємовідношення між Румунією і Росією на шляхові до нормалізації.

— Чи звертаєте ви увагу на чутки, згідно з яким Росії ніби-то загрожує голод.

— Не знаю — чи існує така небезпека, бо країна ця така велика і посідає таку силу багатств, що я не бачу причин, які мусіли-би викликати неспокій, як у мешканців Росії, так і в сусідніх країнах. З другого боку, мені здається, що інтереси Росії примушують Совіти до мирної політики так само, як і інші країни».

Загально відомо, що існування СРСР єсть головним джерелом неспокою на всіх просторах земної кулі. Але для держав, які межують з СРСР, він, з його виразно агресивною політикою, уявляє собою загрозу не тільки для спокою, але й для самого існування цих держав, яко незалежних державних організмів, особливо, коли ці держави думають, що вони борються з большевиками, а по-суті їм допомагають.—

Большевики не такі міцні, як це здається тим людям, які не знають правдивого стану річей, а через те для великої нервозности не має підстав, а тим більше для паніки, ширення якої не тільки шкідливе, але й злочин-

не. Але не менш шкідливий і благодущний оптимізм, бо загроза збройного конфлікту з ініціативи большевників без сумніву існує. Цього можуть не бачити лише ті, хто бачити цього не хоче.

Фраза в устах міністра закордонних справ: «Не маю певних відомостей» про життя своєї найбільш небезпечної сусідки згучить дивовижною несподіванкою. На жаль вона щира. Бо з того, що далі говорить п. міністр Міронеску можна зробити висновок, що він не тільки не має певних, але взагалі не має ніяких відомостей про СРСР.

Бо навіть Україна, яка уявляє з себе один з головних резервуарів по постачанню харчових продуктів для цілого Союзу, на протязі останніх років переживає перманентний голод, а нині він набрав остільки гострих форм, що став реальною загрозою для самого існування большевицького режиму.

Видачу цукру на селах цілковито припинено. Такі предмети першої потреби як м'ясо, молоко, товщі і яйця — стали предметом розкоші, бо достати їх можна лише випадково і то не в радянських кооперативах, які не в стані задовольнити навіть партійців.

Отже СРСР стоїть не перед загрозою голоду, а переживає голод в самій гострій його формі.

Ці факти давно вже загально відомі. Правда большевики намагаються всякими комбінаціями, всякими правдами, заховати це перед Європою, бо така їхня безнадійна економічна ситуація ставить під загрозу можливість роздобути для себе ті кредити, яких так горячково пошукують в капіталістичних країнах комуністичні «вороги капіталу».

Завдяки відсутності «певних інформацій», п. міністр Міронеску, беручи під сумнів можливість голоду в СРСР, робить большевикам велику прислугу, бо своїм авторитетом допомагає їм — в найбільш потрібний для них мент — спростовувати за-кордонні відомості про розстріли голодних робітничих демонстрацій в Одесі.

Не менш важлива й друга прислуга, а саме:

Большевики, ведучи у себе шалену антирумунську кампанію, включно до формування псевдо-молдавських частин, одночасно за-кордоном весь час кричать про те, що найбільш миролюбивими на світі є большевики. Більше того — вони намагаються витворити в громадській opinіi світу переконання в тому, що СРСР тільки тим і заклопотаний якби врятувати світ від збройних та агресивних намірів капіталістичних держав і в першу чергу Румунії, яка ніби-то готує напад на країну совітів.

При такому стані річей, говорити міністрові закордонних справ Румунії, навіть в такій обережній формі, про миролюбиву політику Москви — означає допомагати цій останній поширювати свої явно неправдиві чутки про підготовку нападу на СРСР. Бо висновок з цієї заяви, особливо большевики, зроблять лише один: оскільки неспокій за мир в громадській opinіi різних держав існує й оскільки інтереси Совітів диктують їм політику мира, то причини цього неспокою треба шукати не в Москві, а десь в іншому місці, очевидно чки в Букарешті, бо як раз в цьому саме напрямкові обробляється громадська opinіa світу всім величезним апаратом большевицької пропаганди.

Не підлягає сумніву, що наколи-би п. міністр Міронеску мав певні інформації про СРСР та про Україну, то заяви його мали-би зовсім інший характер.

Але певних інформацій не має не лише п. міністр закордонних справ Г. Міронеску, але й в першу чергу не має вся преса Румунії. І тут — у відсутності систематичних інформацій про те, що діється в СРСР з приводу голоду в першу чергу на Україні треба шукати найбільш небезпечки для Румунії.

Це приводить до таких курйозів, які систематично спостерігаються навіть по нинішній день. Вся преса Румунії ідегіфікує Росію з Україною і майже постійно, друкуючи відомості про ту героїчну боротьбу, яку без-

переривно веде українське населення з московськими окупантами (з росіянами), розглядає їх як події, що відбуваються не на Україні, а в Росії.

Візьміть газету «Ультіма ора» ч. No 221 за 19 вересня 1929 року і там ви знайдете такі наголовки, надруковані великими літерами: «Російські селяне проти Совітів. Кривава боротьба в Росії». А прочитавши те, що під цими наголовками, ви переконаєтеся, що повідомляється про боротьбу України проти Росії, проти її колоніальної політики у відношенні до України.

Таке саме протиріччя змісту з наголовками знайдете тако-ж і в інших газетах: : в «Ля Насьон Румен» від 19 вересня 1929 р. ч. 220 («Цивільна війна в Росії»), в «Курентулі» від 17 січня 1930 року («Небезпечна ситуація Східної Росії»), в «Ордіна» від 17 січня 1930 року, ч. 333. («Повстання селян в Східній Росії»), в «Кувинтулі» від 22 серпня 1930 р. ч. 1916 («Боротьба за знищення диктатури в Росії»), в «Цара» від 22 серпня 1930 року ч. 166 («Революція в Росії») і т. д.

Пояснити ці нісенітниці можна лише відсутністю добре поставленої інформації про свою найближчу сусідку Україну. А тим часом боротьба на Україні та її наслідки мають для Румунії значіння першорядної ваги. Бо відродження України не тільки остаточно ліквідує питання про Бесарабію, але як цілком слушно підкреслює шанований п. Л. Наста:

«створить надійний і певний заслон, який забезпечить кордони Румунії від будь-яких несподіванок».

Добре поставлена інформація про те, що діється на терені Східного Союзу взагалі, а на Україні зокрема, значно утруднила-би не тільки рекрутування совітських агентів, але й працю їх серед місцевого населення. Крім того це сприяло-би витворенню як в громадській opinii, так і серед керуючих чинників Румунії сталої політичної і тактичної лінії у відношенні до України, до української проблеми взагалі і до сучасного Східного Союзу зокрема.

А саме головне — Румунія не була-б тоді заскочена тими подіями, які вже називають і наслідки яких зараз дійсно тяжко навіть обчислити.

Тепер кілька слів про чутки в справі організації революційного руху на Україні російськими емігрантами. при фінансовій допомозі нафтового короля Генрі Детердінга, якими зацікавилася громадська opinii Румунії та які послужили канвсю для статті визначного публіциста п. Л. Наста.

В 1918-1919-му роках українська національна армія боронила зі зброєю в руках свою державну незалежність як від большевицьких армій Троцького, так і від антибольшевицьких російських армій генералів Деникіна і Врангеля.

Денікін і Врангель, вважаючи Україну російською провінцією, і ігнорували національні прагнення українців, большевики навпаки — обіцяли їх задовольнити і це привело до того, що найтяжчі удари арміям російських генералів Деникіна та Врангеля було панесено не на передових позиціях фронту і не большевиками, а українськими партизанами в загіллі. Партизанські відділи формуються переважно з українських селян.

Тепер коли українське населення мало можливість перекопатися в тому, що і національні і соціальні обіцянки большевиків протирічать їхній практиці, прагнення до державної самостійности на Україні стали ще більш виразними і активними.

Характерно, що найбільш гострий анти-большевицький рух спостерігається не в етнографічній Росії, а на Україні, в Грузії, в Азербейджані, в Туркестані і взагалі на територіях тих народів, які борються за відродження власного національного державного життя.

Антибольшевицькі заворушення на Україні носять перманентний характер, не вважаючи навіть на те, що тут роставано більшу частину совітської армії та що на Україні застосовується большевиками найбільш

На Військовому хуторі під Парижем. За роботою.

жорстокий терор. За останній рік вислано з України — за спротив проти колективізації рільництва — коло двох мільйонів селян. Крім цього на проязі останнього року на Україні заарештовано коло 10-ти тисяч інтелігенції і коло 50 тисяч селян (при чому більшість з них розстріляно) за те, що вони пропагували вихід України зі складу СРСР і прагнули до відродження суверенної української держави.

Про те, що українські партизани йдуть на смерть, співаючи свій національний гімн, який починається словами: «Ще не вмерла Україна» не так давно (17-го липня) повідомляла між иншим і вся румунська преса.

Тисячі відозв, які розповсюджуються по всій території України, закликають населення до боротьби під прапором законного Уряду Української Народної Республіки, який вів збройну боротьбу за незалежність України, як з большевиками, так і з арміями генералів Денікіна і Врангеля і навколо якого єднається зараз вся організована українська еміграція.

Мало цього — в останній час відбулася на Україні ціла низка урядових большевиками політичних процесів, в яких всім оскарженим закидалася співпраця з українським національним урядом на еміграції і підготовка збройного повстання на Україні з метою повороту цього уряду на рідну землю.

Таким чином, коли на Україні панують революційні настрої, яким в значній мірі сприяє большевицька політика примусової колективізації рільництва, то настрої ці мають виразно український національний характер і підтримуються українськими, а не російськими революційними організаціями та діячами.

Для України, яка має свій законний національний Уряд, Росія являється смертельним ворогом, незалежно від того, в якій вона кольорині пофарбована — чи в червоні большевицькі, чи в монархічні російські.

Україною заключено формальний союз з національними урядами тих територій, які були завойовані Росією і нині окуповані большевиками.

Отже припускати можливість організації революційних рухів на Ук-

На Військовому хуторі під Парижем. За обідом.

раїні російськими еміграційними організаціями, яких до речі дуже багато та які й до нині не мають єдиного об'єднуючого їх центру, можна лише тому, хто не знає правдивого стану річей, а через те помиляється.

Тим часом належить сконстатувати, що правдиву силу росіян, як і силу національних рухів на території СРСР, в Європі нині дуже добре знають і через те не знайдеться нині ні Уряду, ні поважних фінансистів, які-би ризикнули підтримати абсолютно безнадійну справу реставрації старої Росії.

Через те чутки про фінансування російського еміграційного центру Генрі Детердінгом для організації революційного руху на Україні ми вважаємо фантазією, яку пущено більшовиками, щоби залякати українське населення і зменшити його опір під час хлібозаготовок, до яких ними уже приступлено.

Пан Л. Наста добре розуміє вагу української проблеми і слушно підкреслює, що

«Національна українська держава, яка повстане замість Української СРСР, сфедерованої з Росією, утворить наційний і певний заслон, який забезпечить кордон Румунії від будь-яких несподіванок».

Тим часом, оскільки він в своїй статті, оперуючи «фактами» з нарад російської еміграції виразно не зазначив, що творення національної України може бути переведено лише українцями, а не росіянами, стає ясним, що навіть п. Л. Наста, для якого українська проблема не є чужою, не зовсім орієнтується в тому, що діється на терені СРСР і в тих еміграційних таборах, які ведуть активну боротьбу з більшовизмом.

Ця дезорієнтація може мати і для України і для Румунії фатальні наслідки, а тому тисячу разів має рацію пан Л. Наста, коли він каже:

На Військовому хуторі під Парижем. Миють посуд.

«Ми далекі від думки вмішуватися в такі справи. Тим часом маємо незаперечений обов'язок з усією увагою слідкувати за подіями, які можуть бути, або які підготовляються, бо вони можуть мати для нас такі наслідки, яких ми не в стані навіть обчислити».

До цього часу належної уваги тому, що діється по той бік Дністра з боку Румунії виявлено не було.

Хочемо вірити, що завтра буде инакше.

А може бути инакше лише тоді, коли — повторюємо це знову, громадська опінія Румунії буде мати не випадкові сенсації, а систематичні відомості про те, що діється в Світовому Союзі, а особливо на Україні.

Дмитро Геродот.

З широкого світу.

- В Букарешті підписано комерційний австро-румунський договір.
- Ірландія приєдналася до договору 17. УІ. 1926 р., що забороняє хемичну і бактеріологічну війну.
- Нечуваної сили ціклон в Караїбському морі знищив місто Сан-Домінго і околиці; вбитих біляшше 5.000 душ. Матеріальні збитки нечислимі.

Українська колонія в Рейовцо (Польща).

— Арбітражний суд в Лондоні приговорив большевицький уряд до виплати Т-ву Лена Гольдфільде — 1.620.000.000 фр. збитків по концесії, яку свого часу Т-во Лена одержало від большевиків.

— Відбувся сьмий конгрес Антикомуністичного Інтернаціоналу. Брали участь представники організацій: Австрії, Бельгії, Болгарії, Еспанії, Америки, Франції, Англії, Ірелії, Голандії, Угорщини, Польщі, Румунії, Швейцарії, Чехії і російських емігранційних організацій. Конференція зупинилася особливо над совітським «думпінгом».

— У наслідника бельгійського трону Леопольда народився син. З цього приводу по всій Бельгії відбулися прихильні до корони маніфестації. Одержано багато привітань з закордону.

— По ініціативі кількох наукових товариств на швейцарській горі Юнгфрау має повстати велика астрономічна обсерваторія.

— Манджурський диктатор Чанг-Сю-Пянг офіційно заявив Нанкінському урядові про «вою відмову присягнути до повстанського пекінського уряду і свій нейтралітет.

— Большевицький уряд купив у Парижі коло Порт Сен-Клу будинок, в якому мають примусово жити всі совітські урядовці. Мотив — уможливити ПІУ легкий догляд за хистким елементам.

— Німецький дирижабль «Граф Цеппелін» зробив подорож до Москви і повернувся до Фридрихсгафена.

— На півдні Франції в Провансі відбулися свята століття поета Ф. Містраля.

— Південно-африканська англійка Дункан перепливла Ляманн.

— В Анамі знов дійшло до часткових розрух і повстання проти французької і місцевої влади. Заколот має комуністичний характер.

Хроніка.

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— З життя військового товариства. — Інвалідний фонд. До 1 серпня 1930 року поступило всього в інвалідний фонд — 31.448 фр. 15 сант. Виплачено за ґрунт та барак — 19.920 фр. Витрачено на посадку дерев, загороду, різне приладдя та инш. — 9841 фр. Залишається в інвалідному фонді — 1687 фр. 15 сант.

Таким чином за ґрунт залишається заплатити 4540 фр.

За останні півроку пожертви поступають дуже помалу. Управа Т-ва прохає громадян і членів Т-ва не забувати своїми пожертвами на інвалідний фонд, та тим спричинитися до скоршого закінчення розпочатої праці.

— На хуторі. Навіть в сучасному примітивному вигляді, хутор Т-ва починає виконувати ролі — служити містом спочинку.

Так за минуле літо хутор відвідало до 200 чоловік, з яких кілька десятків чоловік провели в ньому свої ваканції. Кілька разів хутір відвідали українські пластуни, які були завжди дорогими гостями Т-ва.

Присутність р. Марни, чудового лісу, дало змогу розважатися катанням на човнах та прогулками по лісі.

Дерева фруктові всі добре прийнялися та деякі вже принесли плоди, алеж для того, щоб не заважати розвитку молодих дерев, їх приїшлося обірвати.

В минуле літо, була спроба посадити на ґрунті де-що згородини. Не дивлячись на те, що люде

які провадили цю операцію володіли дуже примітивним знанням все ж городина вдалася, алеж завдяки відсутности сталого догляду-поросло травою. Взагалі по досвіду минулого літа виявилось, що для правильної експлуатації ґрунту, необхідно мати сталого робітника.

— Посадка дерев. В осені та по весні відбудеться нова посадка фруктових дерев. Всього передбачається посадити до 50 дерев. Управа прохає всіх, хто хоче, мати своє дерево, повідомити її та вказати, яке дерево бажано посадити. Ціна дерева 30 фр. Кожне дерево має свого господаря, привіще якого зберегається в архівах Т-ва та крім того зазначено на особій бляшці, що прикріплено до дерева. Найліпший спосіб увіковічити своє імя — це посадка дерева на хуторі. Управа закликає всіх до цього доброго діла.

— Заходи Управи, що до позички на будівлю. Завдяки прийняттю Т-ва до Федерації фр. комбатантів, сьогодні справа позички, стає на реальний шлях.

Управа, при діяльній допомозі фр. комбатантів, звернулася до відповідних чинників фр. Уряду з проханням про позичку на будівлю «дому відпочинку». Вже одержано відповідь, що така позичка може бути уділена Т-ву, та що українські комбатанти прирівнюються до комбатантів бельгійських. Зараз відбуваються розмови про суму позички та різні зобов'язання, які виникають з цього.

— Закон Люшера і українські комбатан-

ти. По закону Люшера дається право французьким громадянам одержати позичку у держави на будівлю, причому комбатанти мають перевагу. Управа Т-ва порушило клопотання аби таку позичку могли б одержувати і комбатанти українські.

— До смерти Командира 3 Кінного полку Полковника М. Фролова. Всіх хто бажає набути фотографію М. Фролова, цього незабутнього вояка, чесного товариша і друга України, прохається звертатися до Управи.

Ціна фотогр. картки 3 фр. Гроші пійдуть на будівлю пам'ятника.

— Журнал «Табора» і Огляд Світівської Преси. Управа повідомляє членів, що ці два органа надалі будуть висилатися безкоштовно тільки для філії Т-ва.

— Про філіях. Крезю. Велике значіння має, коли на чолі тої чи іншої організації поставлено солідних та поважних людей, які в своїй роботі вміють відкидати набік дрібниці, та дивитися на справу в цілому.

м. Крезю є великий промисловий центр, алеж збоку культурного— глуха провінція. Звичайно відсутність культурного життя завжди негативно впливає на людей, але не дивлючись на це в м. Крезю сами українці дають собі раду, та не забувають, що поза межами буденого емігрантського життя, мають великі завдання, як з боку політичного, так і громадського. Уповноважений Військового Т-ва старий вояк укр. армії сотник Романюк, та Голова Громади сотник Бакум, не тільки провадять роботу, кожний в своїй галузі, в порозумінню, алеж і провадять її вміло.

Такий контакт в роботі проводирів, звичайно впливає і на людей. Громада допомагає Т-ву, останне Громаді. Дійсно, за останній рік, життя в Крезю значно поживалось, як внутрі так і назовні. Не будемо нагадувати про те, що вже значалася на сторінках «Тризубу», алеж характерною відзнакою відживлення національного жит-

тя, це завжди атака з боку ворогів.

Що воно є так, то про це свідчить провакаційне звітлення в «Укр. Голосі» про життя в Крезю. Алеж видно, що в Крезю люди розбираються в політичних обставинах емігрантського життя, та вміють дати відсіч та спокійну відповідь, бо свідомі своїх чинів. Філія військового Т-ва в м. Крезю виявляє послідовний розвиток свого життя, та свою жертвенність. Так на протязі останнього року філія Т-ва зуміла зібрати на інвалідний фонд до 2000 фр. Зараз знов з вистави, всі знають як тяжко влаштувати виставу, зібрано до 700 фр. Жертвенність залежить від свідомости та організації, — і перше і друге в Крезю є. Члени Т-ва з їх Головою сотником Романюком, які рвоніж і все громадянство, доказали життєвість Військового Т-ва, спільність і розуміння загальної української справи. Безперечно у л. Сотника Романюка були і помішники в його роботі, їх є багато, але переконані, що крім тих, хто близько стоїть до роботи філії Т-ва в м. Крезю, є найстарший як по рокам, так і національної праці — наш славетний козак М. Лузанів.

— 9 серпня Товариством б. вояків Армії УНР вКрезю-Моншанен було влаштовано виставу-баль на фонд інвалідів війни і праці. Було виставлено «Куди вітер віє» та «На перші гулі» (обидва водевіля Васильченка).

В дивертисменті були хорові співи, сольові та дует. Акомпанімент — піано. Вечірка закінчилася танцями до ранку. В перервах танців була лотерея. Чистого прибутку від вечірки на фонд інвалідів 306 фр. 55 с. і по підписним листам 73 фр., разом 379 фр. 55 с.

Всім учасникам, які охоче помагали філії Військового Т-ва по влаштуванню вечірки та по збору пожертв по підписним листам, належить велика подяка.

— Філія в Оден-летіш. З відіздом Уповноваженого Т-ва п. полковника Нетреби обов'язки зв'язкового перебрав на себе член Т-ва п. Іванюта. 24 серп.

ня з ініціативи п. Іванюти в помешканню клубу Громади, було скликано збори членів Т-ва на яких п. Іванюта повідомив про призначення його зв'язковим. Далі був обмін думок. Майже всіма присутніми було висловлено бажання легалізувати філію військового Т-ва. З боку Управи Т-ва вженадіслані вказівки що зав'язані з легалізацією, як рівнож і рекомандаційні листи до Фр. влади.

Початок праці п. Іванюти є дуже добрий.

— Ш а л е т . 13 липня б. р. в помешканню Української Громади відбувся концерт хору Громади під керуванням відомого диригента п. Ковгана. Концерт складався з трьох відділів багатого репертуару, в які входили народні й історичні пісні уложені старими й новими українськими композиторами.

Не дивлячись на те, що концерт було дано на сімейній вечірці громадян, саля була переповнена гістьми з колонії. Хор своєю дисципліною, вбранням і виконанням чарував присутніх, які після кожного номера нагороджували хор рясними оплесками.

— 26 липня в Громаді відбулася родинна вечірка, збір якої мав поступити на користь дитячої екскурсії до Парижу. Програма складалася з образка на 1 дію «Одної ночі» — Животка, виконаного дітьми під режисурою п. Шульги і сольових співів п. Матенка. Після закінчення програму розпочався баль, який зятагнувся до ранку.

— В суботу 16 серпня Мистецьким Товариством під режисурою п. Маслюка виставлено було комедію на 4 дії Б. Грінченка — «Нахмарило». У виставі брали участь пані Є. Омельченко, Є. Свенціцька, Л. Горяча, Н. Чистосердова та пани Г. Маслюк, Т. Нетреба, В. Світличний, В. Реган, В. Ішук, Я. Калюта, М. Шульга, П. Бушило, В. Колтунов. Гра старих amatorів, як завжди, пройшла добре, відповідні декорації доповнювали гру. Варто відмітити появу нового аматора п. Нетребу, що в трудній ролі

С. Лєвчукова, показав не аби яким артистом. Що до жіночих ролей то пані Свенціцька, Омельченкова та Горяча провели ролі добре. Особливо одмітимо прекрасно виконану ролю Орисі п. Н. Чистосердовою, яка легкістю гри дала тип веселої і безтурботної дівчини.

Виконавців публіка нагородила рясними оплесками. Після вистави, як завжди, обдубвся баль до ранку.

— У неділю 31 серпня в помешканню Громади, відбулися чергові загальні збори членів Мистецького Товариства. За скінченням терміну уповноважень Управи Товариства і ревізійної комісії, обрано новий склад, в який увійшли: до Управи — пп. П. Вержбицький (голова) Світличний і Маслюк (члени), до ревізійної комісії — пп. Щербина (голова) і Будзя (другий член із складу Управи Громади по її призначенню).

За минуле півріччя Мистецьким Товариством були влаштовані такі вистави: «Назар Стодоля» на Шевченківське свято, «Степовий гість» у Парижі, «Мартин Боруля» і «Нахмарило» в Шалеті.

Треба сказати, що зараз Громада в Шалеті посідає дві сили, які можуть розвинутися у велике діло, що може принести не аби яку користь для нашої національної пропаганди. Це — Мистецьке Товариство, яке вже виходить з меж аматорського гуртка, і хор, що під керуванням п. Ковгана набуває вже почесне місце. Опанувавши місцеві умови, ці дві сили повинні тільки розвиватися. При сприятливих умовах перед ними велика будучина.

— Г р е н о б л ь . Життя Гренобльської Громади йде потроху і за час з 16. УІ відбулося 4 засідань Ради Громади і двох загальних зборів. Громада вивила допомогу своїм хворим пп. Гамалії та Кушниреві. Організовано хор, що відбудує уже дві співанки. Є надія виставити чи «Запорозький клад» чи «Сватання на Гончарівці». Вживаються всі можливі заходи збогатити бібліотеку Громади

і надбати часописів, яких дуже громадянам бракує. По змозі Громада веде і національну пропаганду. Так 31 серпня по запрошенню українців Ля-Мюр Рада Громади вислала туди членів Ради пп. Вонарху і Рогатюка щоб по згоді з місцевими українцями вирішити форму організації в тій місцевості. В Ля-Мюр таки організовано філію Гренобльської Громади, але організаційні збори ледве не кінчилися трагічно, бо знайшлися провокатори, які на них привели італійських, польських і інших комуністів, що увесь час перешкоджали зборам і навіть примусили їх перенестися в інше помешкання.

В Югославії

— Вечір пам'яті М. Кропивницького. Присвятивши декільки своїх вечорниць старим і новим українським поетам, Українська Громада у Білгороді упорядкувала 6 верес-

ня вечорниці присвячені пам'яті батька українського театру М. Кропивницького. В докладному цікавому рефераті п. О. Зіверт, зупиняючися на життю та заслугах М. Кропивницького перед українським театром і українською культурою, дав і огляд історії театру взагалі, а українського з окрема. Щирим був вірш присвячений пам'яті М. Кропивницького, якого продекламував сам автор полк. Цвітанович. У виконанню дальших точок програму котрих було з 10, узяли участь пп. Андрієвський, полк. Цвітанович, Зіверт, полк. Нога, Козлов, поет Кондрюков та молода панночка Віра Крисутська, яка на загальне задоволення гарно протанцювала на кінці гопака.

— Р о з ш у к у с. Пономаренка Федора Г. із Павлограда на прохання його брата Українська Громада в Білгороді, Звістки про нього прохаємо слати на таку адресу: «Ukrajinska Hromada». Cisca Ljubina, б-а. Beograd. Yougoslavie.

Зміст.

— Париж, неділя, 21 вересня 1930 року — ст. 1 — Д. Р. Український Науковий Інститут у Варшаві — ст. 3 — Ст. Сіро полк. Замиць пошпи — ненависть до вицазл — ст. 4. — М. Миколаєнко. До процесу 45-ти в Харькові — ст. 7. — В. С. З життя й політики — ст. 9 — Ж е н е в е ц ь. Лист з Женевы — ст. 12 — O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 15. — З е л е н и й. З життя укр. парафії в Харбині — ст. 18. Д м и т р о Г е р о д о т. Завтра муєть бути инакше — ст. 22 — З широкого світу — ст. 27. — Х р о н і к а: З життя укр. еміграції: У Франції — ст. 29 — В Югославії — ст. 32.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris(V)

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

Адміністратор : Іл. Косенко.

Le Gérant : M-me Perdrizet.